

(НИН, 4.3.2010)

Европској унији Косово је постало нека врста трауме и гриже савести. Уколико хоће да буде достојан следбеник оне Европе, која је, од старе Атине па до Аушвица, Европа мора да постане домовина слободе и људских права

Кад је реч о односу Србије према Европској унији, на српској политичкој сцени могу се уочити три основне оријентације. Сваку од тих оријентација понаособ подржава, на начелном нивоу, више различитих политичких странака и других субјекта, тако да су разлике између странака које имају сличне стратешке циљеве пре свега резултат њихових различитих тактика.

Једна од тих главних оријентација, која себе разумева као радикално патриотску опцију, има, у суштини, негативан или радикално скептичан однос према уласку Србије у ЕУ. Полазећи од претпоставке да је комунизам извршио насиље над традицијом, она се залаже за обнову српске културне традиције, тј. за „повратак коренима”. Стога је политика идентитета угаони камен њене укупне политичке концепције: све друге политике треба да се ставе у функцију политике одржавања властитог културног идентитета, јер се он третира као темељ саме државе. То посебно важи за спољну политику која првенствено треба да буде усмерена на сарадњу са земљама са сродним културама, међу којима православна Русија има привилеговани статус. Из овог основног постулата следи да ова политичка стратегија схвата културну традицију не као отворени и динамички, већ као у великој мери затворени и статични идентитет. Зато је њен патриотизам ксенофобичног типа: културна разлика се ту схвата као искључивање интеракције са другим несродним културама, јер се комуникација са Другим не поима као средство развоја и проширења хоризоната властите културе, већ као претња њеној чистоти и духовном интегритету. Други, тј. Запад, схвата се искључиво као царство хладне калкулативне рационалности која би угушила непатворену словенску душу. Логична последица оваквог приступа сфери политичког јесте неспремност за политику компромиса: нема компромиса са „западном империјом зла и лажи“ која, вођена чисто прагматичком логиком, искорењује сваку приврженост властитој културној традицији и

духовности и узвишеним моралним принципима који своје извориште имају у Византији. После распада Српске радикалне странке на две партије, од којих се једна, Српска напредна странка, окренула ка проевропској оријентацији тежећи да се ослободи ксенофобичног патриотизма, наведена политичка тенденција губи све више и више подршку у бирачком телу, што не значи да под одређеним околностима она не би могла доживети ренесансу.

Друга политичка концепција на српској политичкој сцени је, бар по саморазумевању, антипод оној првој. Предности своје безусловне усмерености ка евроатлантским интеграцијама она образлаже претежно аргументима „cost-benefit” анализе: у Европи ће се живети много боље, а где се живи боље тамо је и домовина. Проблеми српског културног идентитета налазе се у средишту пажње и ове стратегије, али она има изразито одбојан однос према српској културној традицији, пошто сматра да поменута традиција није либерализована нити цивилизована, тј. да у њој још доминирају премодерне, углавном патријархалне вредности. Ако се ово има у виду, не треба да чуди што се њени представници односе претежно патерналистички према грађанима, третирајући их као недораслу децу: просвећена елита треба споља, на ауторитаран начин, да уноси западне вредности у свест људи јер она зна боље од самих грађана какви су њихови интереси и шта је боље за њих. Немали број њених истакнутих представника је чак и НАТО бомбардовање српског становништва, ма колико да је оно било и нелегално и неправедно, поздравео као ефикасан начин „просвећивања” српске „светине” наводно уроњене у свет архаичних традиционалистичких вредности. Њихов радикално некритички однос према Западу условљава њихов изразито критички однос према Русима које портретишу као антидемократски усмерене Азијате насупрот демократски усмереним Европљанима или као ригидно ауторитарне „Спартанце” насупрот Европи као демократској и отвореној Атини. Кад је реч о Косову, њихов став је да Србија треба што пре да призна независност ове српске покрајине, како би убрзала процес свога учлањења у ЕУ.

Некритичко слављење Европе и Запада, дисквалifikаторски однос према Русији, видан презир демократских потенцијала српског народа и његове културне традиције, склоност ка просвећеном ауторитаризму, тржишни фундаментализам у периоду дубоке кризе неолибералног капитализма, а посебно равнодушан однос према Косову – све су то разлози због којих ова политичка линија има изразито слабо упориште у бирачком телу, и поред чињенице да су њу једно време фаворизовали спољашњи, западни фактори. Та политичка тенденција није напосто схватила да проевропска оријентација не може победити у Србији све док се не доведе у везу са одговарајућим патриотским односом према Косову и са испољавањем дужног респекта према оним елементима српске културне традиције који су еминентно демократског карактера, што никако не значи да не треба критички преиспитивати оне аспекте те традиције који више нису у дослуху са духом времена.

Ово је разумела управо трећа политичка стратегија која настоји да синтетизује проевропско и патриотско опредељење. Већина Срба има посебан однос према заједници: заједница, за њих, има одређену вредност по себи, и утолико се она не може редуковати на пуку суму интереса појединаца који је сачињавају. Трећа политичка стратегија настоји да покаже да процес учлањења у ЕУ и процес правно-политичке борбе за територијалну целовитост нису међусобно неспојиве ствари. Штавише, она тачно увиђа да је борба за компромисно решење косовског питања - којим ниједна од страна у спору, ни српска ни албанска, неће бити потпуно поражена - нужни услов за победу проевропске опције. Европеизација и патриотизам једно друго ограничавају и уравнотежују. Захваљујући вези са патриотизмом, процес европеизације добија упориште у контексту српске реалности, чиме он престаје бити безусловни циљ који се споља намеће грађанима Србије и чије остварење захтева радикални раскид Срба са досадашњом културном традицијом; с друге стране, захваљујући процесу европеизације, патриотизам бива стављен у реалистичне, неексцесне оквире у којима он тешко да може склизнути у тежњу за аутистичним затварањем. Отуда се заговорници оваквог типа европеизације, управо зато што је не одвајају од борбе за одбрану националних интереса, не показују као политички покрет који је, у име постизања неког апстрактног циља, постао равнодушан према праву на одбрану властитог територијалног и културног идентитета правним и политичким средствима. Уз то, ова стратешка линија добро увиђа да остваривање њеног приоритетног циља – улазак у ЕУ - не треба да буде сметња развијању широке привредне и културне сарадње са Русијом и Кином. Како ствари засад стоје, то је добитничка формула јер има масовну подршку становништва.

Све у свему, изгледа да ће оне политичке странке које инсистирају или искључиво на патриотској или искључиво на проевропској оријентацији, тј. које не обједињују у својим програмима и деловањима, и једну и другу оријентацију, бити све више потискиване на политичке маргине, сем ако се не догоди неки изненадни преокрет. Да ли ће се тај преокрет десити, то зависи највише од постављања страних чинилаца према Србији.

Ако Европа хоће да се на дуги рок обезбеди мир и стабилност на просторима бивше Југославије и Балкана као таквог, онда не би било добро да она и даље инсистира на досадашњем маниру да Србији поставља увек изнова нове услове за улазак у ЕУ, већ би било преко потребно да она омогући Србији релативно брзи улазак у ЕУ и да, прихватајући посредничку улогу, подстиче стране у спору да изнађу правично решење „косовског чвора”. Свако даље условљавање и постављање нових препрека Србији на њеном путу у ЕУ било би крајње контрапродуктивно, јер би то оснаживало евроскептике и екстремистичке снаге и побољшавало њихове изгледе да опет постану доминантни на српској политичкој сцени. Што је могуће скорије укључивање Србије у ЕУ и што праведније разрешење косовског питања које би омогућило Србији да „сачува свој образ” и своју част – то је једини начин на који се може обезбедити дугорочна

Срби, патриотизам и Европска унија

Пише: Слободан Дивјак
петак, 05 март 2010 16:02

пацификација Балкана и његов просперитетни развој унутар ЕУ. Европска унија - којој је Косово постало нека врста трауме и гриже савести - уколико хоће да буде достојан следбеник оне Европе, која је, од старе Атине па до Аушвица, била уважавана као домовина слободе и људских права, која се супротставља понижавању како појединаца тако и држава.